

Викладений матеріал надає можливість дійти наступних висновків. Припинення ОСББ може бути охарактеризованим за передумовами, підставами та способами припинення. Підставами до припинення таких організацій може бути рішення суду або загальних зборів. Припинення об'єднань може здійснюватись з огляду на обставини, які охарактеризовані як загальні або спеціальні передумови та способи їх ліквідації. При цьому ліквідація таких юридичних осіб може здійснюватись у порядку ліквідації платоспроможних або неплатоспроможних осіб. Наведені міркування можуть слугувати базисом для відповідних законотворчих напрацювань і подальших досліджень правового статусу таких юридичних осіб.

Література

1. Кошелев Д. Правове регулювання реорганізації та ліквідації об'єднання співвласників багатоквартирного будинку // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - № 5. - С. 57-60.
2. Спасибо-Фатєєва І. Припинення юридичних осіб // Юридичний радник. - 2005. - № 1. - С. 29-36.
3. Субботина Е.В. Правовой статус товарищества собственников жилья // Актуальные проблемы совершенствования законодательства, правоприменения и правовых теорий в России и за рубежом: Материалы Международной научно-практической конференции

(20 ноября 2008 г.): В 2 т.: Государственно-правовая секция; Гражданско-правовая секция / Под общ. ред. В.Л. Кудрявцева - Челябинск: филиал МПГУ г. Челябинске, ЮУПИ, 2008. - Том 1. - С. 381-392.

4. Рішення Дніпровського районного суду м. Херсона від 24 березня 2008 року у справі № 2-205/08. - [Електронний ресурс]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1628794?Liga=True>.

5. Скоропис О.М. Цивільно-правове регулювання ліквідації юридичних осіб: Автореф. дис...канд. юридичних наук: 12.00.03. - Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. - К., 2004. - 21 с.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) - Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. - К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. - 1728 с.

*Маковій В.П.,
кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри
цивільного права та процесу Одеського державного
університету внутрішніх справ*

*Янголь Є.В.,
здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 10.11.2012*

УДК 347.44:347.2

МІСЦЕ ДОГОВОРУ НА ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ МАЙНА В СИСТЕМІ ДОГОВОРІВ

Нечипуренко М. О.

Місце договору на проведення оцінки зумовлює його галузеву й типологічну приналежність - наявність ознак, які притаманні певній групі подібних за метою й предметом договорів. Для непомічених договорів за основу береться найближчий і подібний за механізмом регулювання та елементами їх вид і на нього поширюються загальні норми, якими слід керуватись при врегулюванні цих правовідносин. Встановлення місця договору в системі договірного права має теоретичне й практичне значення: для уточнення змісту його елементів, для встановлення імперативних вимог чинного законодавства, віднесення його до окремих категорій як бази для оподаткування, встановлення видів забезпечення належного виконання зобов'язань і наслідків їх порушення; орієнтації судів про визначення норм права, які належить застосувати при розгляді спорів. Це актуально для непомічених договорів, яким є досліджуваний нами договір.

Питання про його місце вирішувалось російськими дослідниками, які виходять із послугової природи договору на проведення оцінки майна. Проте це спричиняє заперечення, оскільки для цієї групи договорів характерним є збіг корисного ефекту з діяльністю послугонадавача. Проте акт оцінки чи висновок про оцінку майна є віддільними від діяльності оцінювача й можуть мати самостійне правове значення. Така ознака є вирішальною, але це потребує доведення.

Мета статті полягає в обґрунтуванні правової природи договору на проведення оцінки майна та встановлення тих положень актів цивільного законодавства, які можуть бути поширені на нього.

Об'єктом є відносини, які виникають на підставі укладення договору на проведення оцінки майна, а предметом - система договірного права, положення спеціального законодавства, наукова доктрина й правозастосовна практика.

© М.О. Нечипуренко, 2012

Робоча гіпотеза виходить з того, що праву притаманна властивість системності й відповідно всі його елементи мають внутрішню логіку та зумовленість. Це стосується й договору на проведення оцінки майна, який повинен зайняти свої місце серед інших договорів і певним чином взаємодіяти з іншими інститутами договірного права.

Доктринальні підходи до встановлення місця договорів в їх системі неоднакові: одні зводять систематизацією до простого поділу договорів на групи [9, 78], інші розглядають їх як окремі категорії [3, 308-321] чи зводять проблему класифікації договорів тільки до побудови системи [12, 30-31], чи вбачають у системі практичне застосування в договірній практиці. Вважаємо, що цінність такої системи в її здатності чітко вибудувати договірну практику й допустимі межі проведення свого інтересу, науковцям - реалізувати власне бачення взаємодії правових категорій.

Як слушно зауважують С.М. Бервено й Р.А. Майданик, цінність класифікації договорів викликана тим, що юридично оформлюючи й закріплюючи суспільні, передусім економічні, зв'язки суб'єктів, надаючи цим зв'язкам рис стабільності й визначеності, цивільно-правові договори є єдиною системою, окремі частини якої тісно пов'язані між собою й взаємодіють. Правильно побудована система договорів надає істотну допомогу в формуванні правильних суджень щодо суті закону, в усвідомленні того порядку, до встановлення якого прагнув законодавець [4, 322]. Це полегшує правильний вибір договору, його укладання, забезпечує адекватність його елементів, сприяє подальшому вдосконаленню й систематизації законодавства.

Договір є своєрідною програмою дій, яка координує діяльність сторін [16, 158-159]. Мета договору визначає його предмет, а через предмет і особливості правового становища сторін, їх юридичні обов'язки тощо. Зокрема, основним для договору на оцінку майна є визначення його мети (отри-

мання достовірної фахової інформації про предмет оцінки і предмету: робота чи послуга, чи те та інше. Так, підходить до предмету підрядного зобов'язання як результату й дії намагаються "примирити" можливим об'єднанням таких схожих критеріїв, як "діяльність і результат діяльності" в одному визначенні - "характер діяльності" [6, 489-491]. Заслугує уваги та обставина, що послуга - результати діяльності, які не існують окремо від виконавця й не мають матеріального втілення. Робота як підряд, навпаки, пов'язана зі створенням матеріального блага. Для більш предметного обґрунтування власної наукової позиції варто розглянути висловлені підходи науковців.

Обґрунтовано, що надання послуг відбувається у сфері обслуговування громадян і організацій [7, 40], з чим можна погодитися, як відповідно, послуга розглядається як соціально-економічна категорія, що є одним з критеріїв систематизації зобов'язань з надання послуг. Послуга в економічному сенсі є більш широкою категорією не лише порівняно з її юридичним тлумаченням, а й з поняттям обслуговування, наприклад торгівельне. В юридичному сенсі послуга є видом об'єктів цивільних правовідносин, виділених за цільовим призначенням і правовим режимом. На методологічному рівні дії юридично поділені на дві групи: які завершуються матеріалізованим результатом (наприклад, підрядні роботи), які не завершуються безпосередньо створенням матеріалізованого об'єкта (наприклад, за договорами перевезень, доручення, комісії, страхування) [11, 312]. Послуга ототожнюється з дією та є невід'ємною від такої дії: оскільки послугонадавач здійснює таку дію, остільки споживач послуги відчуває її корисний ефект. У результаті оцінки майна оцінювач підготує документ, який у подальшому має керівне значення, доки не зміниться ринкова ситуація й показники, які були взяті за основу при оцінці майна.

М.І. Брагінський вказує, що договори про послуги можуть умовно поділятися на договори з виконання робіт і договори з надання послуг. Перші побудовані за моделлю підряду, а другі - за моделлю договору доручення [1, 35]. Як компроміс, було запропоновано проміжний "підрядноподібний", тип договорів, зокрема щодо перевезення вантажу. По суті, це один з проявів намагання знайти вихід із ситуації, коли між підрядом і послугою різниця незначна.

На нашу думку, більш продуктивним є вузьке розуміння послуги й відмежування договорів послуг від договорів підряду за таким класифікаційним критерієм, як дія або результат дії послугонадавача. Проте й тут намічені певні розбіжності: одні вважають, що об'єктом правовідносин з надання послуг є результат дій зобов'язаної особи, який може й не мати матеріальної форми (при перевезенні - переміщення вантажу в пункт призначення) [14, 189]; інші - що об'єктом правовідносин з надання послуг є діяльність, яка здійснюється з метою виконання цивільного обов'язку й не пов'язана зі створенням матеріального блага [15, 179]. Тут вважається конструктивним, що продається не результат послуги, а дії, що призвели до нього, тобто діяльність і результат діяльності складають одне ціле. На відміну від цього в підрядних договорах сутність зобов'язання полягає в передачі отриманого матеріального результату замовникові, який у подальшому може споживатися вже без участі виконавця. Такий критерій незалежності результату дій при виконанні робіт від виконавця є досить плідним і дозволяє встановити правову природу правовідносин за договором на оцінку майна.

В.В. Луць слушно звернув увагу, що головна осо-

бливість договорів з надання послуг, на відміну від договорів на виконання робіт, становить те, що надання послуги невідокремлене від діяльності особи, яка надає послугу [5, 572]. Передача замовникові виготовленої за договором підряду речі та прав на неї надає змогу відрізнити договори підряду від договорів про надання послуг [10, 212], а це, у свою чергу, - оцінити предмет підрядного зобов'язання як результат і дії, що намагаються "примирити" прихильники третьої, компромісної, точки зору. Проте основне - віддільність результатів підряду від діяльності підрядника та оцінка його поза такою діяльністю, чого не можна досягнути при послугі.

Характер діяльності як критерій відмежування договору про надання послуг від підрядних є досить виваженим. Відмінність послуги від дії полягає в тому, що в результаті дії створюється матеріальний предмет, а послуга задовольняє особисті потреби особи. Особливість робіт у тому, що результат праці при їх виконанні відокремлюється від процесу його створення й може існувати поза своїм носієм. Таке існування мають документи, у яких викладена інформація.

Вирішення дискусійної проблеми має проводитись з урахуванням того, що в зазначених зобов'язаннях є свій юридичний і матеріальний об'єкт [13, 448-449]. Юридичний об'єкт зобов'язань з надання послуг становить поведінка зобов'язаної особи (послугонадавача), на яку має право реагувати споживач послуги (послугоотримувач), а матеріальний об'єкт цього правовідношення - лежить в основі підряду. У договорах на виконання робіт теж вказується на два об'єкти: юридичний - виконання робіт, де замовник має право контролювати їх хід, і матеріальний - сам результат робіт. Основне, що при її проведенні створюється певний матеріальний результат, який віддільний від діяльності виконавця робіт і може бути використаний навіть після припинення правового зв'язку між підрядником і замовником. Це стосується й тих випадків, коли таким об'єктом є певна документація, яка може бути використана неодноразово, зокрема акт чи висновок про оцінку майна.

Звернемо увагу на ту обставину, яка є конститутивною для визначення правової природи договору, а саме основна мета договору: для професійного учасника договору чи іншого товаровласника - збути товар і отримати за нього гроші, а для особи, яка має потребу в такому товарі - набути його за відповідну ціну й можливість ціну. Предмет договору визначає мету й форму - (договір), засоби - передбачені законом дії для надання договору легальності (нотаріальне посвідчення, реєстрація, видача правоустановного документу) та способи (передача, виконання, надання повністю чи частинами). Тож мета замовника - отримати інформацію в документальній формі про вартість його майна й використати її в подальшому.

Слід відзначити, що більшість спроб класифікації цивільно-правових договорів зв'язувалось із правовими результатами метою сторін договору. Такий підхід є доцільним, оскільки відображає пріоритети й мотивацію в договорі. Договір слугує для забезпечення здійснення прав його сторін, а не сторони для того, щоб прив'язати цей договір до окремих його учасників. Якщо йдеться про мету проведення оцінки - отримання інформації, то ми зважаємо на форму її існування (усну чи більше письмово), верифікацію інформації, що забезпечується письмово й документально, придатність до неодноразового використання, що забезпечує документувану інформацію.

З огляду на зазначене, нас цікавить підрядний тип договору і його види. У такій послідовності можна

відійти від загальних положень про договір Глав 52-53 ЦК України [17] й пристати на підходи до регулювання договорів певної типології, наприклад пар. 1 Глави 61 ЦК України, та найбільш наближеного виду, зокрема Глави 62 ЦК України. Іншими словами, йдеться про орієнтири у визначенні підходів до врегулювання відносин за непоіменованими договорами, які спрямовані на отримання й документування інформації. Підрядний тип договору охоплює собою групу договорів, в яких однаково проявляються найбільш значущі прояви елементів договору (зміст і зокрема предмет, правове становище сторін, спосіб формування суб'єктивних прав та юридичних обов'язків). На ці договори поширюються загальні норми права. Непоіменовані договори, через інститут аналогії закону теж тяжіють до певного типу. Це стосується й договору на проведення оцінки майна, де замовника цікавить отримання достовірної інформації про вартість і ціну належного йому майна в задокументованій формі.

Конститутивними ознаками підряду є ті, що прямо чи опосередковано викладені в його легальному визначенні, передбаченому ст. 837 ЦК України, а також ті, що є загально визначеними доктриною цивільного права. До них належать такі ознаки, які можуть бути екстрапольовані на договір на проведення оцінки майна: 1) предметом договору є сама робота, яка виконується відповідно до відомих в оцінній діяльності методик і її результат - задокументована інформація про ціну об'єкта; 2) презюмується ризик підрядника при виконанні роботи, що в такому разі практично виключений; 3) створена за договором підряду річ належить підряднику до моменту прийняття виконаної роботи замовником на праві власності. Проте розпорядитися висновком інакше ніж знищити носій інформації підрядник не може; 4) суб'єктивні права та юридичні обов'язки формулюються стосовно самої роботи, зокрема методику визначення вартості майна та її результату (форми документу: висновок); 5) при виконання роботи замовник має право контролювати хід самої роботи, її якість, також відповідність обраним методикам оцінки, а в разі сумніву доручити це іншій особі - спеціалісту; 6) підрядник визначає самостійно методику проведення оцінки, але з урахуванням практики; 7) ціна формується на основі прямих і накладних затрат; 8) у разі неналежного виконання робіт передбачено зниження розміру винагороди відповідно до допущених недоліків, повторне виконання робіт за рахунок підрядника, передання виконання робіт іншим підрядником за рахунок неналежного підрядника.

Якщо зважати на конструкцію договорів на виконання робіт, то можна констатувати наступне: 1) вони регулюються на двох різних за своїм спрямуванням теоретичних платформах: у ЦК - на основі конструкції правочину та цивільного зобов'язання, що забезпечує захист прав споживачів; у ГК - на основі господарського зобов'язання, яке більше придатне для суб'єктів господарювання; 2) презюмується фахове виконання підрядних робіт і відповідність їх результату встановленим законодавством вимогам чи вимогам, що звичайно ставляться; 3) у ЦК України договори на виконання робіт поділені на дві групи: а) що охоплюються главою 61 ЦК України, де пар. 1 є загальним для інших; б) видами договорів, які мають відносно самостійне правове регулювання - Глава 62 ЦК України.

Тут ми вбачаємо можливість орієнтації на результати підряду, які втілюються в документації, зокрема проектній (договір на проектні й пошукові роботи - глава 61), звіті та технічній чи технологічній документації (договір на проведення НДДК і ТР - глава 62 ЦК). Звертає на себе увагу те,

що поза межами правового регулювання опинилась низка інших робіт, які тяжіють до підряду, зокрема договір на проведення незалежного аудиту, договір на проведення маркетингових робіт, договори на проведення експертних робіт, договори на пошук інформації. І.Р. Шишка серед підрядних договорів виділив договори на обґрунтування й підготовку документації [19, 8], які, на нашу думку, могли б інтегруватися, і підрядний підтип договорів на отримання й документацію інформації. Це не суперечить цивільно-правовій концепції інформації, яка обґрунтована О.В. Кохановською [8, 4-6] та застосуванню договорів.

Звернемося до договорів, які передбачають розробку певної документації: фінансової, оціночної, науково-технічної, проектно-конструкторської, технологічної тощо. Ці роботи, по суті, передбачають отримання інформації та її документування. Виділення підрядних договорів на розробку документації засноване на:

- аналізі практики підготовки на договірній основі інформації в документальній формі та постійного зростання її витребуваності. Ці договори широко вже використовуються й ігнорувати їх безглуздо, як і залишити практику, зокрема судову, без рекомендацій щодо їх правової природи й правового регулювання. Договори на виконання робіт, які вже віднайшли прописку в актах законодавства й ЦК зокрема і передбачають підготовку документів, можуть використовуватися як аналогія для зазначених непоіменованих договорів;

- в юридичній літературі поряд з об'єктами, що вказуються в ст. 177 ЦК України, запропоновано номінувати й такий об'єкт цивільних прав, як документи. Зокрема, такої позиції притримуються Л.В. Красицька й Р.Б. Шишка, які навіть вказали види документів [18, 503-504], а С.А. Водякін обґрунтував їх юридичні ознаки [2, 503-504]. Тим підведена теоретична основа для подальшого розвитку правового регулювання в зазначеному напрямку, також договірному;

- виділення групи договорів на отримання інформації й надання їй документованої форми у виді документів дозволить уточнити результат робіт і конкретизувати стосовно них суб'єктивні права та юридичні обов'язки;

- виконання зобов'язань за такими договорами пов'язане з аналітичною й творчою діяльністю, передбачає високий професіоналізм виконавців, фаховий рівень підготовлених ними документів та їх верифікацію;

- формулювання загальних положень про виконання робіт з отримання інформації й підготовки документів має практичне значення, яке полягає в обґрунтуванні вибору норм права для врегулювання відносин їх сторін.

Отже, договори на оцінку майна: а) є цивілістичними за своїм спрямуванням; б) є договорами підрядного типу, загальні норми якого повинні застосовуватися для врегулювання відносин між його сторонами; в) примикають до особливого підтипу підряду на підготовку документів, які становлять окрему підгрупу договорів підрядного типу; г) започатковані на загальних положеннях про договори й договори підряду зокрема; д) їх положення як мононорми права формуються сторонами, здебільше виконавцем, з дотриманням зазначених положень; ж) потребують нормативного забезпечення, яке б відповідало загальному спрямуванню регулювання підрядних відносин з отримання інформації та її документування.

Практичне застосування наведеного полягає в можливості подальшого удосконалення системи договорів підряду й формування підтипу договорів на створення інформації та її документування.

Література

1. Брагинский М.И. Общее учение о хозяйственных договорах.. - Минск, Наука и техника, 1967.- 260 с.
2. Водякін С.А. Документи як об'єкти цивільних прав: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса. 2012. - 18 с.
3. Гражданское право Украины: учебник для вузов системы МВС Украины: в 2 ч. / Пушкин А.А., Самойленко В.М., Шишка Р.Б. и др.; под ред. А.А. Пушкина, В.М. Самойленко. - Х.: Ун-т внутр. дел; Основа, 1996. - 440 с.
4. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцова та ін.; За ред. О.В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 896 с.
5. Зобов'язальне право: теорія і практика: навч. посібник для студ. юрид. вузів і фак. ун-тів / Дзери О.В., Кузнєцова Н.С., Луць В.В. та ін. - К.: Юрінком Інтер, 1998. - 980 с.
6. Иоффе О.С. Обязательственное право. - М.; Юрид. лит., 1975. - 980с.
7. Кабалкин А.Ю. Гражданско-правовой договор в сфере обслуживания. - М., 1980. - С. 40.
8. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні: Автореф. дис... д-р. юрид. наук.: 12.00.03. - К.: - 34 с.
9. Луць В.В. Система договорів за проектом нового Цивільного кодексу України // Вісник Академії правових наук, 1997, № 1 - С. 75-80.
10. Луць В.В. Контракти в підприємницькій діяльності : навч. посіб. -К.: 2-е вид., перероб. і допов. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 576 с.
11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. -3-є вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, (кер. авт. кол.) Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця, - К.: Юрінком Інтер, 2008, - 832 с.
12. Романец Ю.В. Система договорів в гражданском праве России. - М.: Юрист, 2001. - 496 с.
13. Рябова С.Э. Договоры на выполнение научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ // Цивилистические записки: Межвузовский сборник научных трудов. Выпуск 2. - М.: "Статут" - Екатеринбург: Институт частного права, 2002. - С. 448-449.
14. Советское гражданское право: Учебник в 2-х томах. Т. 1 / Под ред. О.А. Красавчикова. М.: Высш. школа, 1985. - 544 с.
15. Советское гражданское право.: учебник / отв.ред. В.А. Рясенцев. - 3-е изд., перераб.и доп. - М.: Юрид.лит., 1986 - Ч. 1. - 3-е изд., перераб. и доп. - 558 с.
16. Харитонов Є.О. Нариси цивілістики (поняття та концепти): Монографія. - О.: Фенікс, 2008. - 464 с.
17. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 40-44. - Ст. 356.
18. Цивільне право України: Курс лекцій: У 6-ти томах. Т. 1. Вид. 2-е, виправ. та доп., О.Л. Зайцев, Є.О. Мічурін та ін.: За заг. ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. Х.: Еспада, 2008. - 680 с.
19. Шишка І.Р. Договір на маркетингові дослідження: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. - К.; 2010, - 19 с.

*Нечипуренко М.О.,
здобувач кафедри цивільного права
Запорізького національного університету
Надійшла до редакції 03.10.2012*

УДК 347.19

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Рачинська І. М.

З моменту проголошення України суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою, проблема дослідження особливостей розвитку громадянського суспільства, його інститутів набуває надзвичайної актуальності. Важливою складовою розвитку громадянського суспільства в Україні є діяльність громадських організацій, активізація їх участі в адміністративно-правових відносинах. Означене питання цікавить значну кількість науковців, а отже, потребує вирішення.

Дослідження в області функціонування громадських організацій спираються на фундаментальну теоретичну й емпіричну базу. В. Малиновський розглядає діяльність громадськості та її об'єднання через призму апарату державного управління, В. Барков і Т. Розова - з політичної й філософської точок зору, О. Пищуліна - з соціологічної. М. Калніченко громадські об'єднання вивчає в контексті кратології громадянського суспільства. І. Усенко розглядає історію українського законодавства стосовно молодіжних громадських організацій. Є. Булатов, Л. Князькова, В. Шкарлупа концентрують увагу на юридичному й політичному аспектах громадських об'єднань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких висвітлюється означена наукова проблема, показує, що більшість положень є розробленими й не залишають ніяких питань. Але це характерно для розв'язання проблем на рівні суспільно-політичних кіл, а не на адміністративно-правовому рівні. Саме тому питання дослідження правової діяльності громадських організацій потребує

подальшого вивчення й аналізу.

Основною метою цієї наукової статті є дослідження окремих правових аспектів діяльності громадських організацій в Україні.

Конституція України закріпила демократичні здобутки у сфері громадянського суспільства. Стаття 36 наголошує, що громадяни України мають право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав і свобод і задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів [1].

Законами, які регулюють діяльність громадських організацій, є Закон України "Про об'єднання громадян", Закон України "Про благодійництво та благодійні організації", Закон України "Про професійних творчих працівників та творчі спілки" та Закон України "Про молодіжні та дитячі громадські організації".

Закон України "Про громадські об'єднання" визнав громадські організації невідповідними товариствами, сприяв їх розвитку як учасників адміністративно-правових відносин і утвердженню особливого місця громадських організацій серед суб'єктів цивільного права [2]. Об'єднання громадян створюються для задоволення й захисту законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів їх членів.

Розгалужена система громадських організацій є важливим показником розвитку громадянського суспільства.

© І.М. Рачинська, 2012